

ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ГОНЧАРА У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядається культурна та громадська діяльність Івана Гончара у сфері збереження української традиційної народної культури. Розглянуто життєвий та творчий шлях художника. Прослідковується історія створення Національного центру народної культури "Музей Івана Гончара".

Ключові слова: культура, мистецтво, центр, колекція, музей, альбом, художник, скульптор.

Надзвичайно важливою проблемою для всього людства постає збереження національного розмаїття культур. Умови для збереження української культури у ХХ сторіччі були не сприятливі. Тоталітарний радянський режим намагався сфальсифікувати, знищити історію, примусити українців забути хто вони є, де їх коріння, і значною мірою це вдалося. Сьогодні український народ в умовах незалежності повертає свою історію, величні постаті людей, які були і є нашою гордістю, яких несправедливо забули, або замовчували.

Серед таких постатей гідне місце займає Іван Макарович Гончар – народний художник України, талановитий майстер і збирач народних скарбів, засновник Національного центру народної культури "Музей Івана Гончара". Не буде перебільшенням сказати, що Іван Гончар – ціла епоха в українській культурі. Через велике серце цієї людини-творця пройшло ХХ ст. з усіма його тяжкими перипетіями та неоціненними набутками. І серце майстра, увібравши й переплавивши в собі увесь біль, витворило Храм віри надії та любові до України.

Іван Макарович Гончар – видатний діяч культури, скульптор, живописець, графік, народознавець, колекціонер, заслужений діяч мистецтв УРСР (1960), Лауреат Державної премії імені Т.Шевченка (1991). Він також засновник відомого в Україні й за її межами громадського музею, який від 1960-х років став осередком українського відродження (нині Національний центр народної культури "Музей Івана Гончара").

Народився І.М.Гончар 27 січня 1911 року в селі Лип'янка Чигиринського повіту (нині Шполянського району) на Черкащині, у багатодітній селянській родині Макара та Агафії Гончарів. Родина складалася з десяти душ – батьки, дві дочки – Хросина і Дунька та шість синів – Грицько, Іван, Клим, Михайло, Василь, Семен. Був іще сьомий син Олексій та ще дитиною помер¹.

Іван ріс дуже хворобливою дитиною, чим завдавав своїм батькам великого клопоту. Тому і до сільської церковно-приходської школи пішов майже в 9 років у 1919 р. Після ліквідації у 1921 р. цієї школи продовжував навчання в новій Земській школі. Мав гарну пам'ять і проявив гарний творчий хист. З перших днів у школі він був завантажений творчою роботою з оформлення класу, а на уроках малювання був прикладом для всіх учнів. На виставках його роботи, як з малюнку, так і з ліпки, займали призові місця. За це Іван Гончар неодноразово одержував подяки та грамоти. В школі та дома він ліпив, вирізував із паперу, буряків, картоплі. "Те захоплення було таке безмежне, що мені нічого цікавішого на світі не уявлялося. В ньому я знаходив сховище дитячої душі від усіляких домашніх бід та образ"².

У 1927 році він закінчив сільську школу. У цьому ж році до села приїхав з Києва музикант, фольклорист і педагог Максим Борисович Коросташ. Помітивши в хлопцеві іскру художнього таланту, він забрав його до Києва і допоміг вступити до Художньої індустріальної школи, став для нього опікуном, вихователем і порадиником³.

На квартирі у Максима Коросташа відбувалося навчання юнака. Воно було тим імпульсом, що прискорювало час його мужніння і психологічної зрілості. Слухаючи тут Олену Пчілку, Людмилу Старицьку-Черняхівську, Климента Квітку, відомих учених, етнографів, фольклористів, Іван Гончар переймався їхніми тривогами за долю національної культури.

Після закінчення школи Іван Макарович їде вчителювати у село Васильків Шполянського району на Черкащині. Пробув там недовго. Звільнився і приїхав до Києва, влаштувався на завод "Більшовик". Мав мрію стати кінорежисером, але для того, щоб вступити до Київського кіноінституту, потрібно було мати дворічний робітничий стаж, а тому комісія документи не прийняла. Він вступив до Інституту агрохімії і ґрунтознавства, бо там не було конкурсу. Не полишаючи інституту, відвідує скульптурну майстерню, де працювали відомі скульптори України – Г.Л.Пивоваров, Ю.І.Білостоцький, Б.М.Іванов. Вони входили до експертної комісії, яка 1934 року видала Івану Гончару диплом скульптора. Про цей шлях пошуку самого себе, про відчуття свого покликання він згодом напише: "Це був час, коли я після довгих блукань повернувся на широкий шлях... шлях любимого мистецтва скульптури"⁴.

Обрав своїм фахом скульптуру. Під час Великої Вітчизняної війни Іван Гончар – старший лейтенант, командир взводу зв'язку (1941 – 1945).

Ще в роки війни І.М.Гончар починає задумуватись над трагічним станом української культури. Було йому прикро, що Україна не має свого етнографічного музею, який мають всі культурні країни світу. "Тому я рішив, знаючи заздалегідь, що з ризиком, створити в себе в своїй квартирі етнографічний музей в мініатюрі, але з широким діапазоном показу її експонатів, з тим щоб показати, якомога широкому колу відвідувачів, показати ефективно з глибоким національним характером"⁵.

У 1957 році він розпочав глибоко і систематично вивчати народне мистецтво. У щоденнику пізніше І.М.Гончар залишив запис: "Моя хата стала, ніби образом України, куди приходять, як до Мекки, щоби помолитись, серцем відпочити, пожалітись і вилити сльози радості, туги і гніву за страшні лихоліття"⁶.

Ще під час війни художник замальовував олівцем і пензлем понівечені пам'ятки світової культури і з першого її дня вів щоденники. Перший з них загинув під час нальоту фашистської авіації. "Новий щоденник і новий альбом фронтових замальовок, – писав він, – я почав десь 12 травня 1942 року в період контрнаступу наших військ на Харківському напрямі"⁷. Скоріше це були не щоденники, а записники, бо в них художник не висловлював ні своїх поглядів, ні думок, ні почуттів. Скупе, не вигадане фіксування фактів. За радянського часу роботи Івана Гончара на виставку до 40-річчя Перемоги не прийняли, бо історична правда тоді підмінялася муляжними картинами тих, хто не випав з потоку ідеологічної одностайності. Це був важкий психологічний удар для нього. Можливо удари долі були б для нього не такими тяжкими, якби поруч було сімейне тепло та одностайність. "Боже, яка велика справа мати дружину чи близьких у себе дома, які б жили однією душею та однією метою"⁸, – пише він у стані відчаю і безнадії. Сімейне життя у нього не склалося, супутницю життя знайти так і не пощастило. І він обирає "одну правдиву любов", – творчість і діяльність зі збереження національної культури, заради якої готовий піти на найбільші випробування духу і волі. Чи не заради неї обирає ту форму самотності, яка не дозволяла йому загубитись у натовпі стандартних поглядів і почуттів – з одного боку, а з іншого – заглушити надмірним напруженням творчих сил той психологічний дискомфорт, який створився в його житті внаслідок розриву між його життєвими планами і практичним їх здійсненням у брежнєвську епоху. Його тягнуло до публічних дій всупереч усіляким заборонам. Він знаходить таку форму звернення до людської душі, яка офіційною ідеологією вважалась крамольною, – організовує в 1959 р. домашній музей, де сам проводить науково-просвітницьку і збиральницьку роботу. До свого музею Іван Гончар брав ті твори народного мистецтва, через які, на його думку, проходить найдорожчий нерв нашої історії – іконопис, народна картина, рукописна книга і стародруки, національний одяг і побутові речі, зброя і музичні інструменти тощо.

Становлення хатнього музею Івана Гончара припадає на 1957 – 1966 рр. і хронологічно збігається з періодом "хрущовської відлиги", яка стимулювала оновлення громадсько-політичного та культурного життя в СРСР. Але ці поверхові реформи не зачепили суті комуністичної системи, і, тим більше, не могли відродити занедбану народну культуру. У середині 60-х років ХХ ст. в Україні існувало близько 130 музеїв, однак у жодному з них традиційна культура українців не була представлена об'єктивно й повно. Тогочасні експозиції були заідеологізовані, а українське народне мистецтво – віддане на поталу радянському соцреалізму. Державні музеї ігнорували цілий ряд феноменальних складових українського мистецтва – зокре-

ма народну ікону та народну картину, що привело до появи "білих плям" в історії народного малярства.

Іван Гончар завжди замислювався над трагічним станом української культури. Пізніше, у 60-х роках, він запише в щоденнику: "...вже ніхто не поверне тої непоправно – жахливої втрати, яку потерпіла Україна в культурно-мистецькому надбанні за свою історію..."⁹

У своїй просвітницькій діяльності відвідувачам музею і слухачам своїх лекцій художник прагнув донести, що втрата національних рис у мистецтві – тяжка втрата для загальнолюдської культури, руйнування традицій і звичаїв народу дасть жахливі наслідки для майбутніх поколінь. Домашній осередок неформальної роботи Івана Гончара з відвідувачами, а особливо із студентською молоддю, не залишався поза увагою ревнителів офіційного курсу в культурі.

Довго так тривати не могло. На початку 1970-х рр. до Гончара зачастили перевірки, комісії, почалися "партійні розбори". Його попереджали, вмовляли віддати усі експонати у фонд держави, бо можуть спалити, а його вбити. "Це ж він духовний батько " дисидентів – найзапекліших антирадянських елементів, це в його хаті відбуваються конспіративні зустрічі ворогів антирадянської влади на Україні..."¹⁰

Розглянемо лише деякі факти. 1 лютого 1970 р. партком Спілки художників України розглядає персональну справу комуніста Івана Гончара. Наголошується, що він у своєму музеї веде ворожу пропагандистську діяльність, несумісну з його перебуванням у партії; своїх помилок не визнає, нестримний. 9 квітня 1971 р. райком підтвердив рішення парткому Спілки художників України від 1.02.70 р. про винесення йому догани з занесенням до особової справи. Далі йдуть документи, у яких значиться, що 28 грудня 1971 р., в день фатального убивства Алли Горської, до її одностудійці, Людмили Семикіної, приїздили націоналістично настроєні особи з інших областей. Частина з них відвідала музей Івана Гончара. 25 липня 1972 р. приймається рішення про виключення Івана Гончара з членів КПРС за пропаганду антипартійних поглядів з національного питання. Партійний прес стає дедалі тяжчий. Від нього вимагають здати колекції музею, з чим він не погоджується. "Вимагати здати свій музей – це насильство над художником. Що значить забрати в мене останнє"¹¹.

Він боляче переживав виключення з партії (1972 р.) "за антипартійну діяльність", більш ніж десятилітнє "відлучення" від офіційної праці. Він писав: "...мої творчі доробки ось уже 4-й рік не сприймаються, замовлень не дається. Навіть ті твори, що стояли в музеях, знімаються з експозиції. По суті я, як митець, ізольований від народу"¹².

І.М.Гончар захищався, пишучи заяви-пояснення в партійні органи, але натикався на нерозуміння. Він ставив питання не про відновлення членства в партії, а про торжество справедливості над беззаконням. В добу горбачовської перебудови вирішили переглянути справу Івана Макаровича і чи був націоналізм в його діяльності. За допомогою звернулись в Інститут історії. В результаті було визначено, що ніякої антипартійної пропаганди він не вів.

"У таких умовах дискримінації, – скаржився він, – тяжко не лише творити, а й взагалі жити... Але я знайшов у собі сили і вперто працював... і за цей період (15 років), як митець створив більше, ніж за весь творчий час... Нещодавно мені повернули партквиток. Справедливість восторжествувала"¹³.

Митець самозречено відстоював право людини доторкнутися до традиційної культури свого народу, і музей продовжував діяти.

Музей Івана Гончара став одним із найзначніших осередків "руху шестидесятників". Тут гартувалися погляди й переконання нині відомих політичних та культурних діячів.

Під впливом побаченого й почутого в музеї сформувалася ціла плеяда митців, які прагнули у своїй творчості продовжувати традиції українського народного мистецтва¹⁴.

На виняткове значення приватної збірки Івана Гончара вказував Б.Антоненко-Давидович: "Ця прекрасна колекція є матеріальним проявом високого духу нашого народу, який створив ці речі. Ці високимистецькі витвори фактично заперечують усі закиди у примітивізмі та обмеженості української культури. Нарід, що може так творити, має велике майбутнє"¹⁵.

Національний центр народної культури "Музей Івана Гончара" має унікальну колекцію народного мистецтва, започатковану митцем у польових експедиціях наприкінці 1950-х років.

Нині колекція музею налічує понад 20000 одиниць збереження. Серед них зокрема: тка-

нина (рушники, килими, одяг, головні убори тощо) – понад 2500 експонатів. Більшість з них XVIII – XIX ст., зібраних упродовж 1950 – 1980-х років, становлять значний науковий інтерес і мистецьку цінність. Насамперед це зібрання з Полісся, території, що зазнала значного радіаційного забруднення, а також із сіл, що нині стали околицями Києва: Троещина, Шулявка, Жуляни, Осокорки, Пирогово та інших. Окремо виділяються такі тематичні збірки, як колекція плахт з Київщини, "чернецькі рушники" з Черкащини, цілий ряд унікальних експонатів XVIII ст., виконаних рідкісними чи вже втраченими техніками вишивання і ткацтва.

Вироби з дерева – понад 250 одиниць; невелика, але цінна колекція музичних інструментів із різних регіонів України. Один із інструментів збірки – кобза – датована 1748 роком. Збірка народної кераміки нараховує більше ніж 750 виробів: від макітер, горщиків та мисок до зооморфної пластики, іграшки і кахель, представляючи всі гончарні осередки, майже усіх регіонів України у хронологічних межах XVII – другої половини XX ст. Близько 500 од. писанок, вироби з металу та скла.

Пріоритетною є збірка українських народних картин, зокрема, "Козаків-Мамаїв", а також ікон із різних регіонів України представлена переважно народною течією і хронологічно охоплює XVI – поч. XVIII століть. (понад 500 од.). Професійне малярство представлено такими іменами, як В.Кричевський, В.Маковський, П.Шевченко, А.Ждаха, О.Мурашко, О.Курилас. Колекцію графіки складають твори К.Трутовського, О.Кульчицької, Г.Нарбути, Ф.Красицького, І.Жакевича та В.Лопати. Приватна бібліотека І.М.Гончара, яка увійшла до фондів Музею, налічує близько 3 тис. українознавчих видань, стародруки та рідкісні книги. Значну наукову цінність складає архівний фонд: рукописи, листи, записники, аудіо та фотоматеріали І.М.Гончара.

Відділ творчої спадщини збирача і засновника музею, скульптора і художника І.М.Гончара органічно входить до музейної структури, доповнюючи образний ряд експонатів, адже значна кількість унікальних речей, які траплялися досліднику під час його польових етнографічних експедицій та подорожей, лишилася зафіксована лише на папері, полотні або в записниках – щоденниках.

Щоденники Івана Гончара після 1968 року – це хроніки знищення української культури. Він заповідав нащадкам знати, "якими нелюдськими засобами нас нищили"¹⁶.

Особиста бібліотека І.М.Гончара нараховує близько 2750 книг із україніки, які хронологічно варіюють від стародруків Апостола 1625 року Лаврської друкарні в Києві, Октоїха 1640 року друкарні Сльози у Львові до видань початку 90-х років XX століття.

Доповненням до колекції є 18 томів рукописного історико-етнографічного мистецького альбому "Україна й українці". Зібрані в них кілька тисяч світлин, разом із замальовками краснавчого характеру, відображають українські традиції в одязі, архітектурі, орнаменті і є чудовим ілюстрованим матеріалом для дослідників – антропологів. Матеріали для альбому Іван Гончар збирав протягом чотирьох десятиліть – від кінця 1950-х до 1993 року. Унікальні історико-документальні світлини кінця XIX – початку XX століття з багатьох сіл і міст України упорядковані ним на великих аркушах й оформлені авторськими малюнками. 18 томів альбому містять тисячі світлин, які представляють етнічну самобутність різних регіонів України. Поступово проводиться видання альбомів. На даний час ми маємо 3 видання. Перше – "Україна й українці: історико-етнографічний альбом Івана Гончара", вийшов у 2006 р., друге – "Україна й українці: Галичина, Буковина" у 2007 р., третє – "Україна й українці" – "Київщина Лівобережна". Готується до друку вихід у світ своєїрідної ілюстрованої енциклопедії української минувшини стане вагомим внеском у сучасну українознавчу й етнологічну літературу, який дасть можливість теперішнім і прийдешнім поколінням віднайти, усвідомити й зберегти власну національну ідентичність.

На початку 1990-х років, коли Україна здобула незалежність, а Іван Гончар – заслужене визнання своєї творчості та просвітницької діяльності, було підняте питання про створення державного музею на засадах, запропонованих митцем.

У 1991 році, через кілька днів після того, як Президентом України був обраний Л.М.Кравчук, відбулася його зустріч з Іваном Гончаром, де обговорювалися питання створення державного музею. Було запропоновано його розміщення в одному із будинків, які належали на той час Міністерству оборони України – гарнізонній гауптвахті (зараз там знаходиться адміністрація Му-

зею Великої Вітчизняної Війни) та колишньої садиби Генерал-губернатора, де розміщувався гуртожиток Міністерства оборони України, та кілька військових адміністративних підрозділів¹⁷.

Результатом зустрічі стало доручення Президента (від 18.12.1991 р. № 6/0114-14-3) про створення музею І.М.Гончара та виділення для його розміщення будинку колишнього військового генерал-губернатора по вул. Січневого повстання, 29¹⁸.

Однак завдяки вдалим маніпуляціям чиновників усіх рангів питання про юридичне створення музею не вирішувалось. Справу Музею Івана Гончара було передано Музею історії Великої вітчизняної війни, який знаходиться на суміжній території. Івану Гончару була запропонована допомога в інвентаризації колекції, та наданні невеликої експозиційної площі для влаштування персональної виставки. Водночас вирішувалось питання про звільнення приміщень по вул. Січневого повстання, 29, їх косметичний ремонт. Проектними інститутами "Дніпроміст" та "Укрпроектреставрація" була розпочата робота над ескізним проектом пристосування будинку під виставкові зали Музею Великої вітчизняної війни. (Замовник – Музей історії Великої вітчизняної війни. Лист дир. Козлова В.А. від 28. 02. 1992 р.)¹⁹. Питання про створення музею Івана Гончара було забуто.

Митець так і не дочекався від влади конкретних дій з виділення приміщення для музею. 18 червня 1993 р. Івана Макаровича не стало. По смерті Івана Макаровича Гончара у 1993 році його зібрання та творча спадщина стали основою Державного музею І.М. Гончара, а з 1999 року – Українського Центру народної культури "Музей Івана Гончара". Директором музею став прийомний син Івана Макаровича Гончара – Петро Гончар, єдиний спадкоємець унікальної колекції, відомий художник та продовжувач справи. Нещодавно (11.03.2009 р.) УЦНК "Музей Івана Гончара" було надано статус національного і його переіменовано в Національний центр народної культури "Музей Івана Гончара".

Радикальні зміни у свідомості пострадянського суспільства вимагають докорінного реформування державної політики в галузі культури. Постає нагальна потреба випрацювання й запровадження якісно нових підходів до вивчення та стимулювання культурних процесів в Україні. Зокрема, у сфері музейної справи необхідними є переосмислення значення традиційної народної культури та вдосконалення шляхів її збереження.

Демократизація українського суспільства змушує критично переглянути характер відносин між музейним закладом та відвідувачами, роль музеїв у неформальній і додатковій освіті, вихованні молоді, розвитку галузі рекреації та дозвілля. Сьогодні музеї України мають розширювати свої "класичні" "закриті" функції установ збереження, стаючи відкритими багаточільовими осередками культури, науки, освіти та виховання відповідно до світової тенденції розвитку музейної справи: відкритий музей у відкритому суспільстві.

Однак нині ще немає усталеного, випрацюваного науково-практичного та ідеологічно-методологічного підґрунтя для роботи подібних осередків в Україні: не розроблені основні складники системи збереження, вивчення та пропаганди самобутніх явищ традиційної культури українців – від народного мистецтва, художніх промислів, громадського побуту до народних звичаїв, обрядів, фольклору тощо. Україна сьогодні не має жодного закладу культури, діяльність якого була б спрямована на дослідження поліаспектних проблем української народної культури – державні профільні установи паралізовані фінансово-економічною кризою, а громадські чи приватні обмежують поле своєї діяльності певним регіоном, окремим видом народної культури, вузькою спеціалізацією чи підпорядкованістю. Немає також галузевих установ, які б практично використовували здобутки теоретичної етнології та мистецтвознавства і виступали проміжною ланкою між академічними закладами і творчими об'єднаннями.

Саме цю прогалину прагнув заповнити Іван Макарович Гончар, створюючи наприкінці 1950-х років свій громадський Музей і закладаючи підвалини його діяльності та подальшого розвитку. Український центр народної культури "Музей Івана Гончара", що є правонаступником громадського, а згодом державного Музею І.М.Гончара. У своїй діяльності музей послуговується принципами, закладеними засновником і вкрай необхідними сьогодні в Україні, а саме: надбання української традиційної культури мають бути доступними для громадськості України, висвітлюватися повно і об'єктивно, віднаходити своє спадкоємне продовження й розвиток в усіх сферах суспільного життя.

Проблеми збереження й розвитку традиційної культури в Україні мають здобути пріорите-

ти культурницької політики держави й вирішуватися комплексно під опікою урядових структур та громадськості. Адже суспільство, яке не культивує і не береже віковичних надбань культури свого народу, приречене на деградацію, на виродження, воно ніколи не виявить прогресу, не досягне розквіту.

Створення та дослідження роботи поліфункціонального Центру – закладу нового музейного типу, в якому б органічно поєдналися науково-дослідницька діяльність високого фахового рівня, є актуальним в умовах української державності. Його повноцінна робота сприятиме активізації процесів збирання, збереження, вивчення, популяризації та розвитку традиційної народної культури.

¹ Гончар І.М. Щоденник. Рукопис. Меморіальний архів Національного центру народної культури "Музей Івана Гончара" (далі НЦНК), Книга надходжень (далі КН)-12927.

² Гончар І. Спогади // Пам'ятки України. – 1990. – № 1. – С. 66.

³ Гончар І.М. Щоденник. Рукопис. Меморіальний архів НЦНК, КН-12927.

⁴ Гончар І. Спогади // Пам'ятки України. – 1990. – № 1. – С. 58.

⁵ Гончар І.М. Як це почалося. Спогади. Рукопис. НЦНК, КН-12856.

⁶ Гончар І.М. Щоденник. Рукопис. НЦНК, КН-12802.

⁷ Качкан В. Ключі до скарбів. Про творчість скульптора Івана Гончара. // Жовтень – 1989 – №1. – С. 84.

⁸ Гончар І. Спогади. // Пам'ятки України. – 1990. – № 1. – С. 58.

⁹ Гончар І.М. Щоденник. 15 лютого 1968 р. Рукопис. Меморіальний архів НЦНК, КН-12802.

¹⁰ Бушак С. Великий подвижник. // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 4. – С. 80.

¹¹ Микитенко С. Дім, де відроджуються серця: про Івана Макаровича Гончара – заслуженого діяча мистецтв УРСР, лауреата Державної премії УРСР ім. Т.Г. Шевченка. // Освіта. – 1991. – 25 січня. – С. 67.

¹² Гончар І.М. Заява до парткомісії ЦК КПУ (чернетка). Рукопис на одному арк. НЦНК, Акт № 178.

¹³ Лівня А. Біля цілющого джерела. Про збирача зразків українського народного мистецтва, скульптора Івана Макаровича Гончара. // Ранок. – 1965. – №7. – С. 2.

¹⁴ Гудак І. Іван Гончар як збирач народного мистецтва // Спогади про І.М.Гончара. – К., 2007. – С. 80.

¹⁵ Ясиновський В. Душа скарби прадавні береже... Про майстра народного мистецтва Івана Гончара // Трибуна лектора. – 1989. – № 5.

¹⁶ Гончар І.М. Щоденник. Рукопис. НЦНК, КН-12802.

¹⁷ Гайдук М. Подвижництво художника. [85 років виповнилося лауреату державної премії ім. Т.Г.Шевченка Івану Макаровичу Гончару] // Демократична Україна. – 1996. – 6 лютого. – С. 39.

¹⁸ Так само.

¹⁹ Кривенко Г. Подвиг Художника. [Про художника, скульптора, вченого етнографа Івана Гончара (1911 – 1993)] // Молодь України. – 11 лютого. – С. 70.

В статье рассматривается культурная и общественная деятельность Ивана Гончара в сфере сохранения украинской народной культуры. Рассматривается жизненный и творческий путь художника. Прослеживается история создания Национального центра народной культуры "Музей Ивана Гончара".

Ключевые слова: культура, искусство, центр, коллекция, музей, альбом, художник, скульптор.

The article deals with the cultural and social activities of Ivan Honchar in the preservation of Ukrainian folk culture. Course of life and creative development of artist is analyzed. The history of the creation of the National Center of Folk Culture "Ivan Honchar Museum" is traced.

Key words: culture, arts, center, collection, museum, album, artist, sculptor.